

«ГЕНОЦИД»: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА УТВЕРДЖЕННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Поняття, що широко використовується в сучасному міжнародному праві – «геноцид» (англ. genocide, фр. genocide, німец. Genozid, польс. ludobojstwo або genocyd), автором та розробником концепції якого є польський вчений Рафал Лемкін (Rafal або Raphael Lemkin) [1]. Розроблена ним концепція даного поняття знайшла вираз у ряді публікацій та Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, прийнятій ГА ООН у 1948 р. Однак, дана конвенція є «неповною» у порівнянні з баченням Р. Лемкіна те проектом даної конвенції, з якого виключено деякі важливі елементи.

Розробка концепції злочину «геноциду» розпочалася у 1930-х роках. Виступаючи на V Конференції з уніфікації кримінального права в Мадриді 1933 р. з рефератом «Вчинки, що становлять загальну загрозу (міждержавну) визнані за злочини права народів» (Les actes constituant un danger general (interétatique) consideres comme delites des droit des gens) Р. Лемкін аналізував п'ять злочинів (зокрема вандалізм – знищення предметів мистецтва і культури, спричинення катастрофи у міжнародному сполученні), з яких перший пункт у списку – «акти варварства» (actes de barbarie), став основою поняття «геноцид». Тут він вказує на такі злочини права народів, що посягають на права особи – торгівля людьми, жінками, і стосуються передусім захисту особистої свободи та гідності; з іншого боку злочини проти групи або кількох груп людей. Саме з їх поєднання виводиться новий міжнародний злочин: «Тим часом існують злочини, які поєднують в собі два елементи, зацитовані вище (злочини проти особи та певної групи – авт.). Є ними, зокрема, замахы проти персони як члена групи. Воля винуватця спрямована тут не тільки на шкоду особи, але в першу чергу – на шкоду групи в цілому, до якої та остання (особа) належить. Вчинки такого роду посягають не тільки на права особи, але в особливості на фундаментальні права суспільного порядку» [2]. Як приклад Р. Лемкін наводить винищення етнічних, соціальних груп, з політичних, ре-

лігійних та інших мотивів. «... містяться тут всілякого роду прояви брутальності, які стосуються індивіда у його гідності, у випадку, коли такі акти приниження мають своє джерело у винищувальній (екстермінаційній) боротьбі, скерованій проти групи, членом якої є жертва. Взяті в цілому, всі акти такого роду становлять злочин права народів, яке позначаємо назвою варварство. ...Наслідки такого роду актів зазвичай виходять поза відносини між індивідами, вони розхитують фундаменти гармонії взаємовідносин між окремими групами. Акти такого роду скеровані проти груп становлять загальну небезпеку, міждержавну» [3].

Головна праця Р. Лемкіна, у якій власне і сформульовано та обґрунтовано поняття, ідея та принципи «геноциду» – «Правління держав «осі» в окупованій Європі: аналіз управління, пропозиції відшкодування» (Axis Rule in Occupied Europe. Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress) видана 1944 р. в м. Нью-Йорк, де цьому питанню присвячено розділ IX «Геноцид», який складається з підрозділів: «Геноцид – новий термін та нова концепція знищення націй»; «Техніка геноциду у різних областях» (політичних, соціальних, культурних, фізичних тощо); «Рекомендації на майбутнє» (заборона геноциду у війні і під час миру, міжнародний контроль). Тут він окреслив «геноцид» як новий термін і концепцію, ним створену та пропонує власне визначення цього злочину. Поняття «геноцид» автор виводить із сполучення двох слів: грецького *genos* (раса, плем'я) та зміненого латинського *cide* (від *caedes* – мордування, вбивство). Відзначається, що «геноцид не обов'язково означає знищення якогось народу...є скоріш скоординованим планом акцій (заходів) спрямованих на знищення фундаменту певної народності... Метою такого плану було б руйнування політичних і соціальних інститутів, культури, мови, релігії ... національної групи» [4, 79].

Підсумуванням багаторічних старань та праці Р. Лемкіна, що входив до складу головних експертів по підготовці основного тексту (два інших – Веспасіан Пелла та Анрі Доннедьє де Вабр) [5], стало прийняття ЕКОСОР проекту конвенції, та наступне одностайне прийняття Резолюцією 260 (III) «Попередження та покарання злочину геноциду» ГА ООН 9 грудня 1948 р. Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, як додатку до даної резолюції. У додатку «В» даної Резолюції (додатком «А» є згадана Конвенція) ГА ООН пропонує Комісії міжнародного права розглянути питання необхідності і можливості створення міжна-

родного судового органу, що мав би займатися питаннями злочину геноциду чи інших подібних справ, та можливості створення кримінальної палати Міжнародного Суду ООН [6].

Важливим моментом у процесі прийняття та голосування тексту даної конвенції стало виключення деяких початкових елементів: проект Конвенції, що складався з 24 статей та 2 додатків (проекти статутів відповідного міжнародного суду), передбачав поділ «геноциду» на три категорії: фізичний, біологічний та культурний; відкинуто також універсальну підсудність даного злочину – відповідно до ст. VI прийнятої Конвенції проти геноциду 1948 р. впроваджується територіальна підсудність державі, на території якої було скоєно даний злочин, або такому міжнародному кримінальному суду, що має юрисдикцію на території відповідних держав [7]. Відповідно додатки передбачали створення постійного міжнародного кримінального суду для покарання за геноцид, який будучи постійним органом, мав скликатися тільки за мірою надходження справ (ст. 3 Додатку I). Проект Конвенції про геноцид передбачав попередження винищення лінгвістичних та політичних груп (п.1 ст. 1 проекту); практично повністю виключено п. 3 ст. 1 Проекту, де до поняття «геноцид» входило знищення специфічних характерних рис групи, таких як систематичне та примусове вигнання осіб, що є носіями культури якоїсь групи; заборона користуватися власної мови навіть у приватному житті; систематичне знищення книг, творів релігійного характеру, знищення історичних або релігійних пам'яток, чи їх невідповідного використання, нищення документів історичного, культурного та іншого значення [8], немає також узагальнення «або інші групи людей».

Не зважаючи на те, що пройшло понад півстоліття до цієї Конвенції не внесено змін. З одного боку можна було б розширити сферу дії даної конвенції додатковими положеннями розбудувавши список злочинів геноциду, таких як культурне чи мовне винищення, як це передбачалося авторами даного документу, але з іншого боку з того часу прийнято ряд документів, що стоять на захисті прав і свобод людей, закриваючи таким чином можливу або вимушену прогалину у Конвенції проти злочину геноциду 1948 р. Відповідний судовий орган – Міжнародний кримінальний суд було створено на основі Римського статуту 1998 р., та діє з 2002 р. Додатково внутрішнє законодавство більшості країн передбачає кримінальну відповідальність за даний злочин.

Література:

1. Szawlowski Ryszard, przy współpracy Pola Krzysztofa. Rafal Lemkin (1900-1959) Polski prawnik twórca pojęcia «ludobójstwo» // Sprawy międzynarodowe. 2005. № 2. – s. 103-135.

2. R. Lemkin, Les actes constituant un danger general (interetatique) considéres comme delits de droit des gens, Rapport spécial présenté à la V-me Conférence pour l'Unification du Droit Pénal à Madrid (14–20. X.1933) (explications additionnelles), (Acts Constituting a General (Transnational) Danger considered as Crimes under the Law of Nations) (1933), P-154, Box 1/11 and Box 5/3, Lemkin Collection, AJHS. See Actes de la Conference Internationale pour l'Unification du Droit Pénal (1935), at 48–56. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.preventgenocide.org/fr/lemkin/madrid1933.htm>.

3. Lemkin R.: La protection de la paix par le droit pénal. Rapport présenté au IVe Congrès International de Droit Pénal, Paris, 26-31 juillet, 1937. (Paris, 26-31 Juillet 1937). Paris 1938.

4. R. Lemkin. Axis Rule in Occupied Europe. Laws of Occupation, Analysis of Government, Proposal for Redress. G. A. Finch: Foreword. New York, 1944. – 674 p.

5. Шабас Уильям А. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него. United Nations Audiovisual Library of International Law. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/cprcg/cprcg_r.pdf

6. Резолюция 260 (III). Предупреждение и наказание преступления геноцида. Сто семдесят девятое пленарное заседание, 9 декабря 1948 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/046/27/IMG/NR004627.pdf?OpenElement>

7. Уильям А. Шабас. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него. United Nations Audiovisual Library of International Law. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/cprcg/cprcg_r.pdf

8. Проект Конвенции о предупреждении геноцида и наказания за него. Документ E/447. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=E/RES/47\(IV\)](http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=E/RES/47(IV)).

Kuzmin E. E.

student, National University «Odessa Law Academy»

THE TRANSNATIONAL DIMENSION OF CYBERCRIME

Nowadays the number of crimes which are connected with computers is increasing instantly due to the rapid development of information technologies. That is why with the creation of international